

ასპინძის ომის ისტორიის

სიყალბე

და რუსის გენერალ ტოტლებენის ღალატის

სინამდვილე

ზ. ჭიჭინაძისა.

თ ბ ი ლ ი ს ი.

სტამბა ქალაქთა კავშირისა.

1920 წ.

ასპინძის ომის ისტორიის სიყალბე.

დღემდე ასპინძის ომის შესახებ ქართულს ისტორიულს მწერლობაში სულ ყალბის ცნობებით სწერდენ და ავრცელებდნენ ხალხში ასპინძის ომის მიზეზებს.

ასეთ სიყალბეს ვერ ასცდენ არა თუ ჩვენის დროის მეისტორიენი, არამედ ამ მრუდე გზას ვერ ასცდენ თვით XVIII საუკუნის ქართველნიც და თვით ასპინძის ომის თანამედროვე ქართველნი. ეს რომ ასეა, ამისთვის ორი მაგალითიც კმარა ჩვენთვის.

პირველი: თვით ასპინძის თანამედროვე მეისტორიებმა არ ანუსხეს ეს ომი სისწორით, იგინი დაადგნენ მრუდე გზას და ასპინძის ომში ტოტლებენის ღალატი სულ სხვა მრუდე გზით ახსნეს და არა რუსულის ბოროტის პოლიტიკით.

მეისტორიებმა ეს ბოროტება დასწამეს იმერლებს და იმერეთის მეფე სოლომონ დიდს, რაც სამარცხვინო უნდა იყოს ჩვენთვის და ჩვენის ისტორიისთვისაც. იმერლების ღალატის ვრცელება ქართლ-კახელებს ხელობათ აქვნდათ გამხდარი.

დაბრმავებულნი თვალს ვერ ახელდენ, ასპინძას ვინც უღალატა, იმაზედ ხმა არ ამოიღეს და ეს ღალატი იმერლებს დასწამეს. ასევე იყო 1795 წელ-

საც. ამ ომში ვინც უღალატა ქართველებს, იმაზედ დაბრმავდენ, ხმა ვერ ამოიღეს და იმერლებს

დასწამეს, რომ თბილისი იმერლებმა აიკლესო.

დაბრმავება იქნება, მაგრამ ასე კი არა. ტოტლებენის ღალატი იმერლებს და სოლომონ მეფეს მიტომ მოახვიეს თავზედ, რადგანაც .ტოტლებენი ასპინძიდან რუსეთს გაუდგა იმერეთის გზით. ამან განვლო ახალციხე და ბაღდადის გზით იმერეთში ჩაიარა და იქ სოლომონ მეფეც ნახა და უამბო ეკატერინეს ამბავი. სოლომონ დიდს ეს გარემოება დიდათ ეწყინა, მალე ჯარი შეჰყარა და თვით მეფე სოლომონი აპირებდა ასპინძაზედ წასვლას და მეფე ერეკლეს შველას.

ეს განზრახვა იმერთა იმ გარემოებამ შეაჩერა, რადგანაც ცნობა მოვიდა მალე იმერეთში, რომ მეფე ერეკლემ ასპინძის ომში კოხტა ბელადი მოკლავს, ქართველებმა ოსმალნი დაამარცხეს სასტიკათაო. ამისთვის სოლომონ მეფემ და იმერთ ღმერთს მადლობა შესწირეს და დამშვიდდენ. ამ სიკეთის სამაგიეროთ დაბრმავებულ და რუსთაგან შესყიდულ ქართველებმა ესეთი ბოროტება მოიგონეს.

იმერლებს და მათს მეფე სოლომონს მეფე ერეკლესი დიდათ ეშინოდათ. სოლომონ მეფე ფიქრობდა, რომ მეფე ერეკლემ ასპინძაში გაიმარჯვოს, მაშინ იგი ოსმალებს გააძევებსო და მის მერე მეც მომწვდება და იმერეთს წამართმევსო.

– 3 –

ამიტომ იმერლებმა შეისყიდეს გენერალი ტოტლებენი და ამანაც მიტომ უღალატა მეფე ერეკლესა და ქართველებსაო. ეს არის მტკნარი სიცრუე და სიყალბე, მოგონებული განგებ, განზიდულ ქართველთაგან, რომ ეგები ამით რუსებისაგან ჩადენილი ბოროტება მათ მძლავრათ დაეფარათ.

ეს ქმნეს კიდეც მათ. მათ დაფარეს ტოტლებენის ღალატი და ყველაფერი სიყალბეს მისცეს და მოკაზმეს, თუმცა ტოტლებენის ღალატი მაინც დარჩა ღალატათ და ამღალატის სწორმა ცნობებმა იპოვნეს თვისი მფარველნი და მომთხრობნი.

ეს გარემოება და ბოროტება იმერთა მეფე სოლომონმა და მთელმა იმერეთის ერმაც მალე შეიტყეს და ამიტომაც იყო, რომ ამ დღიდან იმერთა რუსეთის ერთგულებას ალღო აართვეს და აღარაფერს ენდობოდნენ, მათი აღარასფერი სჯეროდათ. თვით იმ დღეებში, როცა ქართლ-კახეთი რუსეთს დაუკავშირდა, იმერნი უკმაყოფილონი დარჩნენ და პლატ. იოსელიანის სიტყვით იგინი იტყოდენ:

„ქართულთა განყიდეს ქვეყანა და აიღეს განსასყიდელი და ეხლა ვითაარცა წყალ წალეზულნი ხავს ეკიდებიანო“. ამავ გარემოებას ცხადათ ასაბუ-

თებს ის პირობებიც, რომ იმერეთი რუსეთს თავის ნებით არ დაუკავშირდა და სოლომონ იმერთა მეორე მეფემ ალექსანდრე პირველს ასეთი საპროტესტო პასუხი მისცა:

– 4 –

„იმერეთის სამეფოს მე რუსეთის იმპერიას არ უკავშირებ. თუ მაინც და მაინც არ დაიშლით და ეს ქვეყანა თქვენ უსათუოდ უნდა წამართოთ ძალით, ეს თქვენ მოსამართლეობას არ ეკადრება, ვინაიდან თქვენ ბრძანებით, რომ მე ვარ ყველა დამჭირნეთა მფარველიო. თუ ეს ასეა, მაშინ თქვენ ჩვენი მფარველი უნდა ბრძანდებოდეთ და არა მღევნელი“, სწერს მეფე სოლომონი ალექსანდრე პირველს ასე: (აქტ. I ტომ).

„მეფე ერეკლეს ოჯახი არის ჩემი ოჯახი, ვინაიდან იგი იყო ჩემი პაპა. ამიტომ მისი შვილისგან ქვეყნის განცემა უსამართლობათ მიმაჩნია. მე თქვენის დახმარებით და 1783 ტრაქტატის ძალით ჩვენი დამხობილი ოჯახი უნდა აღვადგინო, საქართველოს მეფეთ მე უნდა ვიქნე ცნობილი თვით თქვენის დახმარებით“.

თუ ამას არ ისურვებთ და თქვენ მეფე გიორგის პირობას დაადგებით, მაშინ მე იმერეთს შემოგიერთებთ 1783 წ. ტრაქტატის ძალით და არა თქვენის სურვილისამებრო“.

ასეთი ცნობების შემდეგ განა შეიძლება კიდევ ვინმემ რამე სთქვას ასპინძის ომში იმერთა ღალატის შესახებ, ანუ 1795 წ. ომში? ეს ყოვლად შეუძლებელია და გონებას მოუსვლელი. ამიტომ საყოველთაოთ ვაცხადებთ, რომ ასპინძის ომის ისტორია

– 5 –

რია ჩვენში სულ ყალბის ცნობებით არის ანუსხვილი და გავრცელებული.

ამ გარემოების შესახებ თავის დროს ჩვენ წერილებიც დავწერეთ, მაგრამ იგი რუსის ცენზორისაგან მოსპობილ იქმნენ. მხოლოდ ამ ბოლო დროს, რაც საქართველოს ეღირსა მკვდრეთით აღდგენა, მის შემდეგ ასპინძის ომის მასალები ხელახლავ ავსწერე. ეხლა ყველა ამ მასალებს წიგნათა ვბეჭდავ. აი ეს ამის მასალები:

მეფე ერეკლე და რუსის გენერალი ტოტლებენი

საქართველოს დაპყრობის მადა პეტრე დიდს

აეშალა. მან ქართველებს ლოლიაობა დაუწყო. ისიც კი მოახერხა, რომ ვახტანგ VI სულიერად დაინეგობრა. მერე ისიც მოხდა, რომ ვახტანგს სპარსეთი აეშალა, სპარსნი ქართლზე საომრად წამოვიდნენ. რა მოხდა ამ დროს? პეტრე დიდის მომხრე ქართველთა რჩევით უბედური ვახტანგი 3000 რჩეულის თავად-აზნაურით 1724 წ. რუსეთში გადასახლდა და მთელი ქართლი უპატრონოთ დასტოვა.

ვახტანგმა თავის ქართველებით პეტრე დიდს ცოცხალს ვედარ მოუსწრო. მაინც ქართველნი დაასახლეს რუსეთის გუბერნიებში. ეს იყო პირველი მეხის დაცემა ქართლზე, 3000 რჩეულ ვაჟკაცთა

– 6 –

მოცილება თავიანთ ოჯახებით, ქონებით; საქმე ის გახლავს, რომ ვახტანგმა თან წაიღო 50 ჩარდახიანის ურმებით ქართველთა ძველი ნივთები ოქროსი, ვერცხლის, თვალმარგალიტები და ნამეტურ ძველი ქართული წიგნიც კი. რადგანაც 3000 ქართველს ქართლის სამღვდელოებაც თან გაჰყვა, ამიტომ მთელი ქართლის საეკლესიო ძველი ნივთებიც კი გაზიდეს; პეტრე დიდის მოხერხებით მთელი ქართლი თითქმის გაცარცული იქმნა ვახტანგ მეფისაგან. ასეთი საქმე მოხდა, ასეთ უმწეო მდგომარეობაში ჩავარდა უპატრონო ტფილისი 1724 წლამდე, მაგრამ პეტრე დიდმა მაინც საქართველო ვერ ჩაიგდო ხელში.

ვახტანგი შევიდა რუსეთის სამსახურში და ბოლოს გარდაიცვალა ასტრახანს 1737 წ. ასე უბედურად მოტყუვდა ვახტანგ მეექვსე. ნუ დაივიწყებთ იმ გარემოებას, რომ ვახტანგ მეექვსე იყო ძლიერი, გონიერი კაცი, მაგრამ პეტრე დიდის პოლიტიკამ მაინც გადიბირა. ასეთი მოტყუებით პეტრე დიდმა წადილი ვერ შეისრულა, ხოლო მისი განზრახვა კი დარჩა მის შთამომავალთ სახსოვრად დამერე ესენი განაგრძნობდნენ პეტრე დიდის ნატვრის სისრულეში მოყვანას.

ამ ნატვრის შესრულებისთვის იგინი ბევრნაირ ოსტატობას ხმარობდნენ: მაგალითად, ქარნაირ ოსტატობას ხმარობდნენ. მაგალითად, ქართველ მეფეებს და ბატონიშვილებს აძლევდნენ დიდს პატივისცემას, საჩუქრებს და ბევრსაც სხვა ძვირფას

– 7 –

ნივთებს. ასევე ელოლიავებოდნენ სხვა და სხვა ქართველ თავადიშვილებს, რომელნიც კი რუსეთში ჩავიდოდნენ ხოლმე რაიმე საქმის გამო. ამიტომაც მოხდა, რომ დღე და ღამე ქართველები მართო

რუსეთში მისვლა-მოსვლას უნდებოდნენ. რუსებმა მეტად დიდი გავლენა იქონიეს ქართველ სამღვდელოებაზე. ქართველი სამღვდელოება ადრიდგანვე მიეჩვია რუსეთში სამათხოვროდ ცხოვრებას; მართლაც ესენი რუსეთში შოულობდნენ დიდ დახმარებას, შოულობდნენ საეკლესიო ნივთებს, ხატებს, ფულს, შესამოსლებს და ბევრსაც სხვა ასეთებს, უმეტესად კი საეკლესიო ნივთებს, რითაც ქართველთა და რუსთა ერთ მორწმუნეობა უფრო იღებდა მტკიცე ხასიათს.

ასეთ სამსახურს გარდა, ქართველ ბერებს, არქიმანდრიტებს და ეპისკოპოსებს მოსკოვს, პეტერბურგს და სხვაგანაც ეკლესიებში აწირვინებდნენ ქართულად, შემოსავდნენ ძვირფასის შესამოსლით, მისცემდნენ დიდ საჩუქარს და მის მერე მათ ისტუმრებდნენ საქართველოში. ნამეტურ იმორჩილებდნენ ქართველ ეპისკოპოსებს, რომელთაც ძვირფასის შესამოსავით ჰმოსავდნენ, რუსის მიტროპოლიტებს გვერდს უყენებდნენ და ქართულად აწირვინებდნენ. მერე ასეთს ეპისკოპოსებს დიდის პატივის ცემით ისტუმრებდნენ საქართველოში.

საქართველოში ჩამოსული ეპისკოპოსნი, არქი-

– 8 –

მანდრიტნი და მღვდელნი დღე და ღამ მის ცდაში იყვნენ და ქადაგებდნენ მასზე, რომ რუსეთი საქრისტიანო ქვეყანაა, ჩვენი თანამორწმუნე და ამიტომ ჩვენი შეერთება უნდა მოხდეს აუცილებლათო. ასეთი იყო გაიოზ ნაცვლიშვილი, ამბროს ნეკრესელი და ვარლამ ერისთავი, მერე პირველი ეკზარხი საქართველოსი. რუსეთმა საქართველოში ასეთის ოსტატობით ერთობ კარგი მეგობრები გაიჩინა, კარგი ერთგულნი, ქართველთა კი მოღალატენი და მძარცველნი. მაგრამ შეერთება მაინც არ ხერხდებოდა.

საქმე ისე მოეწყო, რომ 1760 წ. თეიმურაზ მეორე, მამა ერეკლე მეფისა, რუსეთში გადასახლდა. ეს მეფე მოსკოვში დიდის პატივით მიიღეს და ამისთვის შარშიც კი შეადგინეს და საქართველოდამ მისვლის დროს მოსკოვში ამ ქართველ მეფეს მარშის დაკვრით მიეგებნენ; როცა ამან ვერ გასჭრა, ცოტა ხანს შემდეგ რუსეთის მთავრობა საქართველოს დასაჭერად სხვა ოსტატობას დაადგა.

1768 წ. საქართველოში გამოგზავნეს დიდის ჯარითა და საომარის იარაღით გენერალი ტოტლებენი. ეს გენერალი მოვიდა ტფილისში მეფე ერეკლეს კარზე. მეფეს მოუტანა ეკატერინე იმპერატრიცას ძღვენი. გენერალ ტოტლებენთან იყვნენ

მოწინავე პირნი რუსეთის სახელმწიფოსი, რომელ-
ნიც წარუდგნენ მეფე ერეკლეს და ბევრი რამ მოა-

– 9 –

ხსენეს იმპერატრიცა ეკატერინეს შესახებ. უმთავ-
რესათ კი აი რას ავალებდნენ მეფე ერეკლეს.

ჩვენმა იმპერატრიცამ ეკატერინემ ოსმალეთს
ომი აუტეხა სლავიანთ ქრისტიანების გამო. ამიტომ
მოგმართავთ თქვენ და გთხოვთ, რომ ქრისტიანობის
პატივის საცემლათ ოსმალეთს თქვენც აქედან აუ-
ტეხოთ ომი, რათა მას საშუალება არ მიეცეს ამ
მხარიდან ჯარი წაიყვანოს იქით საომრად.

ასეთ დავალებასთან იყო ბევრიც სხვა დავალე-
ბანი და დაპირებანი. დაპირება ეხებოდა საქართვე-
ლოს სამეფოს მართველობას და ქართველ მეფესთან
მეგობრობას და სიყვარულს ურთიერთისადმი. მეფე
ერეკლემ, როგორც ქრისტიანმა მეფემ, და მასთა-
ნავემ რუსეთის ხელმწიფე ქალის დიდათ პატივის-
მცემელმა, ყოველივე დავალება სიამოვნებით მოის-
მინა, დავალების აღსრულება დაჰპირდა ტოტლებენს.
ამანაც მალე აცნობა თავის ხელმწიფეს, რომ ერე-
კლე მეფე თანახმა გახდა, რომ ომი აუტეხოს
ოსმალეთს
აქედანაო.

ასპინძის ომის შესახებ ზეპირი ამბავი.

(ნაამბობი ღრმად მოხუცის პოლკოვნიკის იოსებ ნაცვა-
ლიშვილის მიერ).

ეს ამბავი მე იოსებ ნაცვლიშვილმა მიამბო
1818 წ. მაშინ ეს მოხუცი იყო 85 წლის და მას-
თან გახლდათ ქართველი მწიგნობარი, კარგი მამუ-

– 10 –

ლიშვილი, მეტად გულთბილი მოხუცი და მასთან
დიდად მოყვარე საქართველოსი. ეს იყო ისეთი
ქართველი მწიგნობარი, რომელსაც არც ერთი ის-
ტორიული ამბავი არ გამოეპარებოდა წაუკითხავი.
ჩემთან წიგნის მაღაზიაში თითქმის მუდამ დღე შე-
მოდიოდა და იმის ლაპარაკი მუდამ საქართველოს
ისტორიაზე იყო და იმაზე, თუ საქართველოს რო-
გორ ჩაუვარდა რუსეთს ხელში. ერთხელ ასპინძის
ომის შესახებ ჩამოვარდა ლაპარაკი და იმაზე, თუ
გენერალმა ტოტლებენმა მეფე ერეკლე ნეტა რად
მოატყუილა ისე, რომ ოსმალეთის სახელმწიფოსთან
ომი ააშლევინა და მერე თვით უღალატა დ უკან

გაბრუნდაო?

მოხუცმა აი რა გვიამბო, რაიც აქ მომყავს სიტყვა სიტყვით.

„პაპაჩემს კარგათ მოვესწარ, პაპაჩემი მამაჩემზე უფრო გვიან გარდაიცვალა, იგი იყო ქართველი მწიგნობარი და საქართველოს ისტორიული წიგნების მკითხველი. მთელი ქვეყანა გაკვირვებული იყო იმაზე, თუ გენერალმა ტოტლებენმა რათ ჩაიდინა ასეთი ღალატიო, – სთქვა პაპაჩემმა:

„გენერალმა ტოტლებენმა ასტეხა მეფე ერეკლე ოსმალეთის წინააღმდეგ. მეფე ერწმუნა გენერალს მით უფრო, რომ გენერალმა კარგა ბევრი ჯარი მოიყვანა თან, რომელსაც მეფე ერეკლესთან ომში მონაწილეობა უნდა მიეღო. ბევრი ლაპარაკი-

– 11 –

სა და კაცების გაგზავნა-გამოგზავნის შემდეგ ქართველთა და ოსმალეთა ომიც გადაწყდა და ცნობილ იქმნა მთელ საქართველოში.

მეფე ერეკლემ მალე შეჰყარა ჯარი, მაშინ ჯარის რიცხვი იქნებოდა 30 ათასი და ეს რიცხვი იმ დროის კვალად იყო დიდი რიცხვი. მეც ამ ჯარში ვერიეო. ომში გაგზავნის დროს მეფე ერეკლემ ჯარს ასეთი სიტყვა უთხრა, რაც მეც მახსოვს კარგად:

„ჩვენმა მეზობელმა ეკატერინე ხელმწიფემ, ჩვენი სულის კეთილმორწმუნე დიდებულმა გვირგვინოსანმა მოგვმართა თავის ქრისტიანულ დავალებით და ოსმალეთის ომში ჩარევა გვთხოვა. ჩვენც, როგორც ერთგული მეზობელი მათი და მასთან დიდი მოიმედენი მათის მფარველობისა, განვიზრახეთ დავალების შესრულება და ქრისტიანობის პატივის საცემლად ომში ჩარევა. ეხლა ჩვენზეა საქმე, რომ ჩვენს მეზობელს ქრისტიან ხელმწიფეს ჩვენი ერთგულება ვაჩვენოთ და მათი მტერი ჩვენის მხრით დავამარცხოთ: იმედი მაქვს, რომ ყველა თქვენგანი ამ დავალებას პატივისცემით შეხვდება, რადგანაც რუსეთის ქრისტიან ერთა მტერი ოსმალეთი ჩვენ მტერიც არისო.

რამდენიმე დღის შემდეგ ქართველი ჯარი რუსის გენერალ ტოტლებენის ჯარით ოსმალეთისაკენ წავიდა; მეფის აზრი იყო, რომ ოსმალთათვის წაერთმია ახალციხე, მისი თემი, ახალქალაქი, ამისი თე-

– 12 –

მი და მერე აქედან აჭარას უნდა გადასულიყო. მეფე ერეკლემ ომის დაწყება ისურვა სოფ. ასპინძის ახლო ადგილებიდან. აღნიშნულს ადგილას მისვლის

დროს, ომის წინა დღეს, მეფე ერეკლეს გენერალმა ტოტლებენმა აცნობა შემდეგი:

ჩვენი ხელმწიფე და ოსმალეთის სულთანი მორიგებულან. მე შიკრიკი მომივიდა, რომ ომში მონაწილეობა აღარ მივიღო და ამიტომ ჩემი ჯარი მე უკან უნდა გავაბრუნო.

ამ ამბის გაგონებამ მეფეზე მეტად ცუდად იმოქმედა. ამ დროს მეფემ გენერალს დაუჩოქა, დაუწყო მუხლებზე კოცნა და ხვევნა, რომ ეხლა ღალატი არ იქნება, რაკი ოსმალნი მზად არიან; ნუ იქმთ ამას, თორემ უთქვენოთ მე ოსმალნი ქართველებს სულ დამიხოცვენო.

გენერალმა მაინც უარი უთხრა. მეფე ერეკლე კი მაინც განაგრძობდა თავის თხოვნას და ხვეწნას. მეფე ერეკლეს ხვეწნამ სამ საათს გასტანა, მაგრამ გენერალი მაინც სულ უარზე იდგა და წასასვლელად სამზადისს მიეცა.

მეფე ერეკლემ კიდევ მიმართა თხოვნით და ცრემლით ეხვეწა. მაშინ გენერალმა აი რა ჰქნა: უბეში ხელი ჩაიყო, იქიდან ამოიღო ერთი ქალაღი და მეფეს უთხრა ასე:

- აი ამ ქალაღზე დასწერე და ხელი მოაწერე, რომ შენ საქართველოს რუსეთის სახელმწიფოს

- 13 -

ამღევ და მე მხოლოდ მაშინ შემეძლება რომ შევისმინო თქვენი თხოვნა და გიშველო, უამისოთ კი ნება არა მაქვს თქვენი შველისა.

მეფე ერეკლემ მიუგო:

- მე ოსმალებთან სამტრო და საომარი რა მქონდა? მე თქვენის გულისთვის ავემტერე და ეხლა მე თქვენ უარს მეუბნებით! ეს ხომ ღალატია ჩემი და ქართველი ერის!

გენერალმა მაინც უარი უთხრა, არ ჰქნა, დავალება არ შეისმინა.

მეფემ გენერლის წინადადება ჯარს გადასცა. ჯარს ეწყინა. ერთმა თავადიშვილმა მეფეს შეჰკვივლა ასე:

- ბატონო მეფევ, აბრძანდით, მაგ მამაძად... ნუ ელაპარაკებით! ღვთით ჩვენ დავძლევთ ოსმალებს.

მეფე მალე ადგა ფეხზე და გენერალს გამოესალმა. გენერალი წასასვლელად მოემზადა და მეფეს კვალად ეწვია თავის წადილით, მაგრამ მეფემ და ჯარმა არ ჰქმნეს, ამიტომ გენერალი თავის ჯარით გზას გაუდგა.

მეფე შეწუხდა ამაზე და თან დარდს მიეცა იმაზე, რომ გენერალმა სამშვიდობო გზა არ იცის და ვაი თუ ოსმალს ჯარს შეხვდეს და დაიღუპო-

სო, ამიტომ მეფემ გულკეთილობა გამოიჩინა და კაცები გააყოლა გზის საჩვენებლად.

მერე ომიც მოხდა, ქართველებმა გაიმარჯვეს.

– 14 –

ომის შემდეგ მეფე ერეკლემ გენერალ ტოტლებენის ამბავი იმპერატრიცა ეკატერინას აცნობა, საქმე გამოირკვა, გენერალი გადააყენეს სამსახურიდანო.

საქართველოს დასაპყრობად პირველად მადა გაეხსნა რუსის იმპერატორ პეტრე დიდს. ამიტომაც ამ მეფემ მეგობრობა დაუწყო ვახტანგ მეექვსეს და ბოლოს ეს მეფე 3000 ქართველის კარგის მხედრებით, ბევრის ძველებური ნივთებით და იარაღით რუსეთში გადასახლდა. 3000 ქართველს თან გაჰყვა ოცი მღვდელი, 12 დეკანოზი, 5 არქიმანდრიტი და 4 ეპისკოპოსი, ასევე ამათი მსახურნი. ყველა ამათთან წაიღეს ასი ურემი სულ ძველი ქართული ნივთები, ძველი წიგნები, პერგამენტზე ნაწერებიც. ვახტანგ მეფის წასვლა რუსეთს სპარსეთის ყეინმაც შეიტყო. შემოესია ქართლსა და სასტიკად აიკლო, რომ თქვენი მეფე რუსეთში გაიპარა თავის დიდებულებითაო. ვახტანგ მეფე რუსეთში წავიდა, მაგრამ პეტრე დიდი ცოცხალი აღარ დახვდა. მისმა ცოლმა მიიღო ვახტანგ მეფე და მისი ქართველობა და რუსეთის გუბერნიებში დაასახლა. ამოდენა ქართველობა სულ რუსეთში დარჩა და ისინი გადაგვარდენ სადღეისოთ. ვახტანგი ასტრახანში მიიღვალა 1737 წელს.

ამიტომ ვერ იქნა და რუსეთმა საქართველო ხელში ვერ ჩაიგდო. მართალია პეტრე დიდმა ვერ შეისრულა წადილი, მისი სურვილის შესრულებას მისი მემკვიდრეები შეუდგენ და პეტრე დიდის შემ-

– 15 –

დეგ ასეთ პირათ აღმოჩნდა იმპერატორი ქალი ელისაბედი.

ელისაბედმა დიდი მეგობრობა გაუმართა თეიმურაზ მეფეს და ბოლოს ეს მეფე რუსეთშიც მიიწვია, ეს იყო 1760 წ. თეიმურაზი წავიდა რუსეთში. ის დიდის პატივით მიიღო ელისაბედმა და იგი თავის სასახლეში დაასახლა, მაგრამ ამ მეფემ იქ დიდხანს ვერ გასძლო და 1761 წ. გარდაიცვალა. ამიტომ არ იქნა და რუსებს არ ეშველათ, საქართველო ვერ ჩაიგდეს ხელში. ელისაბედის შემდეგ რუსეთის ტახტზე გამეფდა ეკატერინე მეორე.

ამან კარგად გაიცნო საქართველოს სამეფოს ღირსება და უფრო განიზრახა საქართველოს ხელში ჩაგდება, ამიტომაც ამ ქალმა ერეკლე მეფეს მალე

მომართა მეგობრობისთვის, გაცნობის უმაღლვე მომართა მეფე ერეკლეს და დაუწყო მეგობრობა, საჩუქრების გამოგზავნა და სხვაც ბევრი ასეთი. ბოლოს საქმე ისე მოაწყო, რომ ერეკლე მეფის კარზე გამოგზავნა თავისი გენერალი გრაფი ტოტლებენი.

ტოტლებენი მოვიდა, საქართველოში მან გადასცა ეკატერინეს მოკითხვა, ძღვენი და დავალება მისი, რომ საქართველოს მხრით ოსმალეთს ომი აუტეხეო, იქნება მაქედან ჯარი არ გამოიყვანოს აქეთო, რადგანაც ჩვენ მასთან ომს ვიწყებთო.

გენერალმა მეფე აიყოლია. მართლაც ერეკლე მეფემ ჯარი შეჰყარა და გენერალ ტოტლებენით

– 16 –

ოსმალეთისკენ გაემგზავრა საომრად. ომი უნდა დაეწყოთ სოფელ ასპინძასთან ჯავახეთში. ამ დროს რუსის გენერალი უკან დადგა თავის ჯარით და ერეკლე მეფეს მოახსენა:

ჩვენი ხელმწიფისგან შიკრიკი მოვიდა და შემდეგი ცნობა მომიტანა: ჩვენ და ოსმალეთი მოვრიგდით. შენ ომში აღარ ჩაერიო და შენის ჯარით უკან დაბრუნდი.

ამაზე მეფე ერეკლე დიდად შესწუხდა და გენერალს დაუწყო ლაპარაკი ასე:

– ოსმალებთან მე რა მქონდა სადავო და სამტრო, თქვენ ამტეხეთ, ომი დამაწყებინეთ და ეხლა გასაჭირის დროს უარს მეუბნებით, ეს ხომ ჩემი მოტყუილება არის.

გენერალი მაინც უარზე ადგა და მეფეს ეუბნებოდა:

– ეგ ყველა მართალია, მაგრამ მე ჩემის ხელმწიფის ბრძანება უნდა შევასრულო, უნდა წავიდე. მეფე ერეკლე დალონდა დადათ და კვალად ხვეწნა დაუწყო.

ამ დროს ტოტლებენმა უბიდან ქალაქი ამოიღო და მეფეს უთხრა ასე:

– აი ქალაქი, ამაზე დასწერეთ, რომ თქვენ საქართველოს რუსეთს უერთებთ და მე მხოლოდ მაშინ გიშველით.